

PAGINI DE ISTORIE.

ELIZA CIOLAN, CREATOR DE ȘCOALĂ PIANISTICĂ

Asist. univ. drd. CRISTINA ELEONORA PASCU

Academia de Muzică „Gheorghe Dima”

Cristina Eleonora PASCU este redactor – PR și asistent universitar doctorand în cadrul Academiei de Muzică „Gheorghe Dima”. Licențiată în specializările Psihologie (Universitatea Babeș-Bolyai Cluj), Muzicologie și Pian principal – I.D. (A.M.G.D.), a absolvit programul de masterat în *Sinteze muzicologice* la aceeași instituție. A lucrat ca profesoară de pian și corepetitoare la Școala de Muzică „Augustin Bena” și ca secretar muzical la Filarmonica de Stat „Transilvania”. De asemenea, a moderat emisiunea „Clujul cultural” a postului clujean Alpha – Prima TV pe parcursul a peste 70 de ediții. Este semnatară a numeroase articole, interviuri, cronici și avancronici în revista *Intermezzo* și în cotidianul *Făclia*. Începând din octombrie 2014 este colaboratoare a revistei culturale „Steaua” la rubrica de cronică muzicală.

REZUMAT

Eliza Ciolan (1900 – 1980) face parte din galeria personalităților de seamă ale școlii pianistice clujene, alături de Ana Voileanu-Nicoară, Ecaterina Fotino-Negru, George Ciolac, Alexandru Demetriad. Născută la Iași, într-o familie cu preocupări artistice elevate, Eliza Ciolan s-a format sub influența unor personalități care au marcat cultura muzicală românească la începutul secolului XX, perfecționându-se, apoi, la Viena și Paris sub îndrumarea unor interpreți și pedagogi de renume. Eliza Ciolan a desfășurat o bogată activitate artistică, susținând numeroase concerte și recitaluri cu un program variat, stârnind ovațiile publicului și elogiile presei muzicale. În activitatea pedagogică, desfășurată pe parcursul a mai bine de patru decenii la Iași și la Cluj, Eliza Ciolan a știut să răspândească tot ce era nou sub aspect interpretativ, la zi cu arta pianistică occidentală. Tocmai de aceea, am considerat necesar să pătrundem în laboratorul complex al profesoarei, analizând principiile și metodele sale pedagogice. Am întregit portretul pianistei prin declarații și mărturii ale colegilor ei. Deși aceste declarații se constituiau în formalități impuse de regimul comunist, ele sunt, totuși, relevante și valabile prin autenticitatea conținutului lor. Evocarea personalității Elizei Ciolan este cu atât mai importantă, cu cât calendarul o dictează: el marchează 115 ani de la nașterea artistei și 35 de la moartea sa. A schița în acest context portretul pianistei înseamnă a-i aduce, cu recunoștință, un omagiu pentru modelul de viață și dăruire pe care l-a lăsat posterității.

Cuvinte cheie: Eliza Ciolan, personalitate, profesoară, pianistă, principii pianistice, aniversare, Iași, Cluj.

1. Confluente și deveniri

Eliza Ciolan (n. Cristescu, 1900-1980) face parte din galeria personalităților de seamă ale școlii pianistice clujene, alături de Ana Voileanu-Nicoară, Ecaterina Fotino-Negru, George Ciolac, Alexandru Demetriad.

Născută la Iași, într-o familie cu preocupări artistice elevate, Eliza Ciolan a trăit într-un mediu favorabil dezvoltării evidentelor sale aptitudini muzicale, înțelegând de timpuriu că în artă numai printr-o muncă asiduă se poate atinge înalta performanță.

Formată sub influența unor personalități care au marcat cultura muzicală românească la începutul secolului XX, precum Eduard Caudella, Enrico Mezzetti, Alexandru Zirra, Antonin Ciolan, perfecționându-se la Viena și Paris sub îndrumarea unor interpreți și pedagogi de renume – Paul Weingarten, Alfred Cortot, Lazare Lévy, Eliza Ciolan și-a însușit o bogată cultură muzicală, o admirabilă artă pianistică pe care, ulterior, le-a dăruit cu pasiune publicului și le-a împărtășit cu generozitatea celui prea înzestrat elevilor, colegilor.

Destinul Elizei Cristescu s-a împletit cu cel al lui Antonin Ciolan nu doar pe scena de concert, ci și pe cea a vieții; la 30 decembrie 1924 cei doi se căsătoresc, formând un tandem perfect, guvernat de armonie, în plan muzical și personal.

Eliza și Antonin Ciolan în ziua nunții¹

¹ Poză obținută de autoare din Arhiva Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca.

În perioada 1922-1959, Eliza Ciolan a desfășurat o bogată activitate artistică, susținând numeroase concerte și recitaluri cu un program bogat, variat (Bach, Beethoven, Liszt, César Franck, Debussy, Enrique Granados ș.a.), stârnind ovațiile publicului și elogiile presei muzicale. Spre sfârșitul carierei sale pianistice s-a dedicat muzicii de cameră, remarcându-se, în mod deosebit în trio-ul format împreună cu George Iarosevici (violoncel) și Nicolae Broșteanu (clarinet), colegi la Conservatorul clujean.

În activitatea pedagogică, desfășurată pe parcursul a mai bine de patru decenii, Eliza Ciolan a știut să răspândească tot ce aducea ea ca elemente interpretative noi, la zi cu arta pianistică occidentală. Având o viziune integratoare, a considerat progresul tehnic, diferențierea tușeului, cultivarea unei sonorități nobile, drept premise ale redării autentice a textului muzical, înțeles în toată complexitatea lui. Lecțiile pe care le-a ținut elevilor săi luau de fiecare dată forma unei profunde analize ce viza melodia, ritmul, structura, stilul lucrării, contextul epocii, examinate cu atenție și erudiție. Documentele aflate în Arhiva „Eliza Ciolan” a Academiei de Muzică „Gh. Dima” dezvăluie repertoriul abordat cu elevii săi, un repertoriu care acoperă o arie stilistică extinsă de la Baroc la Impresionism și coincide în mare măsură cu muzica promovată de către pianistă pe scenele de concert. Prin activitatea artistică și didactică desfășurată la Iași, Eliza Ciolan a îmbogățit viața muzicală românească, a format muzicieni de valoare precum Evelina Fränkel, Florica Dimitriu, Elisabeta Dolinescu, Elise Popovici, Ana Iftinchi, personalități care, la rândul lor, s-au implicat cu pasiune și s-au remarcat în diverse domenii muzicale.

După rodnică activitate derulată în Moldova, Eliza Ciolan și-a consacrat anii deplinei maturități artistice vieții muzicale clujene, ca pianistă și profesoară, formând și aici generații de remarcabili muzicieni, dintre care îi amintim pe: Romeo Ghircoiașiu, Elena Margareta Gherman, Harald Enghiurliu (Wagner)¹, Eva Maria Bonfert Schachinger, Iosif Jäger, Isac Ciuraru, Cornel Țăranu, Ileana Jánky Prada, Rózsa Szarvady Irén, Kiss Judit, Walter Metzger, Buzás Pál, Lucia Blându Petroman, Eva Corondan Dragomir, Valentin Gora, Parády Gyöngyvér, Péntek Susana, Reinfeld Petre (Petre Florian), Kemenes Balla Csilla, Monica Perian, Farkas Paul, Szász Tiberiu (Tibor Szász), ca elev și student, Simona Mihai (ca elevă).

Astfel, prin activitatea artistică și contribuția adusă la îmbogățirea tradiției școlii pianistice, Eliza Ciolan se înscrie în Panteonul vieții culturale clujene a secolului XX. Evocarea personalității Elizei Ciolan este cu atât mai importantă, cu cât calendarul o dictează: el marchează 115 ani de la nașterea artistei și 35 de la moartea sa. A schița în acest context portretul pianistei înseamnă a-i aduce, cu

¹ Odată cu stabilirea în Germania în 1984, profesorul universitar Harald Enghiurliu și-a schimbat numele, preluându-l pe al mamei – Wagner.

recunoștință, un omagiu pentru modelul de viață și dăruire pe care l-a lăsat posterității.

Pianista și profesoara Eliza Ciolan, în anii '60¹

2. Principii și metode pedagogice

Încercăm să pătrundem în laboratorul complex al profesoarei Eliza Ciolan, definit de atmosfera muncii pasionate și profunde în care s-au format muzicieni, s-au cizelat talente.

Cei care au avut șansa de a se fi aflat în apropierea domniei sale, așază astăzi în sîpetul cu amintiri trăiri profunde, emoții veritabile, clipe de bucurie. Acestea poartă amprenta unei concepții didactice complexe ce reunea ideile pedagogice europene cu tradiția românească.

De altfel, relatările, rememorările, însemnările de după lecțiile de pian ale fostei sale eleve, Ileana Jánky Prada² (ulterior conferențiar universitar la Academia de Muzică „Gheorghe Dima”) și „Caietul de însemnări” al Elizei Ciolan³, au

¹ Poză obținută de autoare, prin bunăvoința doamnei Ileana Jánky Prada.

² Ileana Jánky Prada, „Însemnări de după orele de pian”, manuscris întocmit în perioada anilor de studenție (1952-1957), obținut prin bunăvoința autoarei.

³ Document aflat în posesia profesoarei Ileana Jánky Prada.

constituit un material valoros pentru cercetarea noastră, oferindu-i un suport documentar fundamental. Redăm în continuare, intercalat, gândurile profesoarei și ale discipolei, ca un dialog peste timp și totodată ca o predare de ștafetă profesională¹.

- Cea mai importantă calitate a unui pianist este tonul. Sunetul să fie acela care vă conduce asemenea unei voci interioare.

Contactul cu publicul se face prin ton, care este primul mijloc de expresie; de aceea, preocuparea primordială în pregătirea pianistului este formarea tonului.

Profesoara insista foarte mult pentru o mână lucrată, ce presupunea ca fiecare deget să aibă o independență controlată, canalul său propriu, pentru a realiza cele mai sensibile diferențieri ale sunetului pianistic.

- Virtuozitatea nu înseamnă să mișcați rapid degetele pe claviatură, ci să puteți exprima cu ușurință tot ceea ce doriți să spuneți prin muzică.

- Să vă placă, să iubiți pianul, să-l îmbrățișați, să-l simțiți sub mâna voastră, să vă identificați cu el.

- Să simțiți muzica, să vă placă s-o auziți din mâinile voastre.

Eliza Ciolan considera aparatul pianistic în toată complexitatea sa, armonizându-i toate componentele: umăr, braț, încheieturi, degete. Așezarea la pian, distanța și înălțimea scaunului, ținuta degajată a corpului, libertatea aparatului pianistic erau aspecte cărora le acorda importanța cuvenită. Recomanda ca în fiecare zi să se facă pregătirea tehnică a mâinii pentru abordarea repertoriului, insistându-se asupra rezolvării dificultăților tehnice aferente pieselor aflate în studiu în perioada respectivă. Cu o tactică uimitoare a programat toate capitolele tehnico- instrumentale . astfel încât, în cel mult doi ani, fiecare student să posede bagajul suficient și temeinic pe care să se bazeze în studiul său individual, în perspectivă.

Eliza Ciolan împărtășea concepția pianistică modernă conform căreia tehnica nu este un scop în sine, ci mijlocul de realizare a operei de artă. Ideea se regăsește clar exprimată în paginile „Caietului de însemnări” al pianistei:

Tehnica este mijlocul de exprimare a interpretului.

În studiul gamelor, din punctul de vedere al senzațiilor fizice, profesoara distingea trei elemente importante: trecerea degetelor de la un sunet la următorul, mișcările ondulatorii ale încheieturii mâinii, mișcarea de cuprindere a brațului. La

¹ Pentru a le distinge, vom marca cu semnul „•” adnotările doamnei Ileana Jánky Prada, cu *italic* citate din “Caietul de însemnări” al Elizei Ciolan, iar intervențiile noastre rămân în parametrii de redactare obișnuiți.

arpeggiile mari, profesoara sublinia rolul degetului 1 în realizarea schimbului de poziție și a unei sonorități uniforme.

În realizarea acordurilor intrau în ecuație o serie de probleme: atac simultan, raport sonor, gândire muzicală:

Sunetele unui acord să nu sune la fel, ci diferențiat, aveți grijă la sunetele dublate, să sune diferit; să existe o gravitație, o atracție între sunetele acordului; să fie cântate cu multă transparență.

- Trecherile de la o armonie la alta să fie sesizate și pregătite. Modulațiile să fie clare. Să schimbați culoarea tonalităților în piese.

- O sonoritate frumoasă și plină se realizează numai prin elasticitatea aparatului pianistic, combinată cu fermitatea.

Asemenea marilor interpreți, Eliza Ciolan avea un respect necondiționat pentru textul lucrării și se străduia să-l însușească și elevilor săi. Recomanda o bogată informare, o consultare a diferitelor ediții, care să conducă mai aproape de adevăratul sens al lucrării, de intențiile compozitorului:

- Căutați sensul însemnărilor din partitură! Fiecare semn spune ceva.

După cum am amintit, lecțiile Elizei Ciolan erau profunde analize ale textului muzical: melodia, ritmul, armonia, structura, forma muzicală, stilul lucrării, al compozitorului, al epocii; toate acestea necesitau capacități intelectuale și culturale considerabile, fapt pentru care domnia-sa milita pentru o cultură generală și muzicală complexă a elevului.

- După depășirea studiului vizual urmează studiul punerii în sonor a lucrării, care are drumuri infinite, în care va hotărî cultura muzicală și literară, imaginația, fantezia, controlul asupra gândurilor, intențiilor, nelăsând nimic la voia întâmplării: întotdeauna trebuie să știți unde vă aflați și să legați în gând elementele pentru echilibrul proporțiilor.

- După ce i se prezenta lucrarea, cu dificultățile deja înlăturate sau încă prezente, urmau orele de laborator la care trebuia să îți piept, altfel puteai să ieși descurajat sau învins, dar întotdeauna găsea o porțiță prin care se nășteau suficiente resurse pentru a te restabili și a începe munca din nou. Minunate au fost orele de curs în care am fost conduși într-un mod magic, în timp ce cu sobrietate ne inspira fantezia, bunul-gust, profunzimea, simțul proporțiilor, al întregului.

Eliza Ciolan sublinia mereu importanța autocontrolului, a autoascultării:

- Controlați auditiv ca realizarea sonoră să fie la fel cu imaginea formată în auzul interior.

- Să nu fugă degetele înaintea capului (sic!); urmăriți totul, până în cele mai mici amănunte, să nu vă permiteți niciun fel de concesii.

Profesoara considera digitația o problemă foarte importantă; recomandă consultarea mai multor ediții, compararea mai multor variante de digitație înaintea adoptării soluției optime:

- Alegeți digitația care vă corespunde. Cele două mâini să nu se deranjeze.

O digitație bună facilitează însușirea și memorarea piesei.

Eliza Ciolan era mereu preocupată de obținerea unui sunet de calitate, amplu, adânc, care transmite:

- Nu improvizați în cântat! Nu cântați la suprafață, intrați adânc în pian!

Să memorați sunetul pentru care ați lucrat, numai astfel veți dori unul mai frumos. Urechea se formează în acest sens, ascultând muzică bună. Chiar și într-o maximă rapiditate, sunetele trebuie să cânte.

În preocuparea ei constantă pentru culoarea sunetului, artista sugera folosirea diferitelor timbruri instrumentale, promovarea artei de a opera sonor cu lumini și umbre, cu ajutorul dinamicii.

- Treptele dinamice indicate de autor să fie respectate tot atât de riguros ca oricare alt semn din partitură. *Piano*-ul să nu se confunde cu un cântat moale; atacul să fie precis ca și în *forte*; în *fortissimo*, atacul să nu fie aspru, lovit, să nu treacă de limita a ceea ce se numește sunet muzical. Cât privește realizarea dinamicii, aceasta este condiționată de trăire, dar trebuie fixată conștient. Semnul *crescendo* înseamnă de fapt că ne aflăm încă în nuanța anterioară. Înainte de a începe o ascensiune dinamică, trebuie să analizăm auditiv nuanța în care ne aflăm, și invers.

- În piesele polifonice, fiecare voce trebuie cântată și colorată diferențiat; temele trebuie reliefate în cadrul discursului muzical; să se distingă liniile interioare. Important este să auziți toate vocile în mersul lor.

Eliza Ciolan pretindea cu exigență ca frazarea să fie corectă; ea trebuie realizată după un singur criteriu: cel al sensului muzical. De asemenea, considera că inclusiv în pasajele de agilitate trebuie să existe frazare.

- Să nu vă lăsați furați de mișcare, să simțiți adânc muzica, să duceți ideile până la capăt, să nu aveți renunțări în cântat!

După ce piesa era amănunțit lucrată, interpretarea trebuia să fie proaspătă, să nu trădeze drumul adesea anevoios spre realizarea ei:

O condiție a unei realizări artistice este ca mijloacele de expresie să fie în așa fel lucrate și însușite încât interpretarea să fie naturală, firească și să pună în evidență cele mai subtile nuanțe ale conținutului poetic.

- Să faceți totul cu ușurință, să dispară munca pe care ați depus-o; totul să fie natural, simplu, firesc. Să nu vă luptați cu pianul, să nu vă chinuiți.

Sfaturile pentru exigență și seriozitate în studiu reveneau adesea:

- Dacă vreți să faceți o muncă de calitate la pian, trebuie să renunțați la multe în viață. Să fiți serioși în muncă, altfel nu văd cum ați reuși. Să nu credeți că rezultatele vin de la o zi la alta. Trebuie să lucrați perseverent, altfel nu se poate. Să aveți întotdeauna conștiința împăcată că v-ați făcut datoria.

Eliza Ciolan considera că interpretul este, la rândul său, un creator ce dă viață operei de artă, după cum reiese din evocările lui Romeo Ghircoiașiu:

Pentru a putea realiza pe deplin actul interpretativ, artistul trebuie să fie el însuși o personalitate, care, după cum ne spunea Eliza Ciolan, trebuie să dețină forța de a se impune și de a-și impune crezul artistic. Nici pianistul, nici dirijorul, nici oricare alt interpret nu se poate eschiva de la o prezență afirmată în demersul său specific, deoarece el trebuie să se ridice pentru câteva momente la nivelul și forța creatorului. Numai în acest fel interpretarea va putea deveni o nouă creație, va rămâne o nouă creație. Aceasta este o altă idee afirmată adesea la cursurile lor de către acești eminenți pedagogi, Eliza și Antonin Ciolan.¹

Pianista cultiva arta, atât în interpretare cât și în pedagogie, ca un mod elocvent de comunicare între oameni și între epoci:

Sunt așa de sărace cuvintele față de întreg mesajul muzicii, – spunea profesoara noastră – încât a-l cunoaște temeinic și a cunoaște creatorul care a încifrat în el trăiri adevărate e o datorie de prim ordin a oricărui interpret.²

- Să vreți să comunicați un mesaj aceluia care vă ascultă.
- Fiți convinși și convingători, aveți plăcere de a cânta, fiți inspirați, să vă inspire muzica.

Totodată, Eliza Ciolan era preocupată de perfecționarea sa profesională, studia lucrări de specialitate, dintre cele mai actuale la acea vreme, mai ales din literatura pianistică franceză, pe care le recomanda insistent elevilor săi (Alfred Cortot – *Principes rationnels de la technique pianistique*; Marguerite Long – *Le piano* etc.).

Calibrând eficient toleranța cu exigența, profesoara cultiva o atitudine de încurajare a elevului, impulsționându-i voința și apetența pentru studiu. Fin psiholog, Eliza Ciolan folosea selectiv metodele, procedeele pedagogice, în funcție

¹ Romeo Ghircoiașiu: „Mesajul umanist în concepția interpretativă a soților Eliza și Antonin Ciolan” – lucrare prezentată la Simpozionul „Succese ale artei dirijorale clujene – Antonin Ciolan”, Cluj-Napoca, 15 ianuarie 1983 și trimisă de fiul său, muzicologul Mihai Ghircoiașiu, prin corespondență electronică, la data de 15 mai 2009, profesoarei Doina Pascu.

² Romeo Ghircoiașiu, *op. cit.*

de personalitatea acestuia, iar explicațiile clare erau însoțite de demonstrații – modele de măiestrie interpretativă.

*Nu vă descurajați dacă nu veți reuși din prima clipă să pătrundeți și să transmiteți sensul partituri; prin muncă, până la urmă, veți reuși!*¹

Profesorul universitar Harald Enghiurliu (Wagner), într-o corespondență electronică purtată în luna mai a anului 2010 cu prof. Doina Pascu, oferea o sinteză a calităților pedagogice care o defineau pe profesoara Eliza Ciolan.

Profesoara Eliza Ciolan, personalitate eminentă a școlii pianistice clujene, rămâne în amintirea mea «Doamna» distinsă, mereu amabilă și binevoitoare, cu graiul fermecător, colorat de dulceața inflexiunilor moldovene, apropiată de studenții săi, care o iubeau și o respectau ca pe o mamă.

Interlocutor atent și mereu politicos, crea cu ușurință un climat de calm și înțelegere, în care te puteai simți în largul tău – climat propice atât pentru desfășurarea procesului instructiv în clasă, cât și cu ocazia convorbirilor, de orice natură, în afara ei.

Cât privește dăruirea și răbdarea cu care însoțea și îndruma studenții la clasă, acestea nu cunoșteau limite – ea neacceptând tirania ceasului. Pentru ea ora de curs se încheia atunci când considera că problemele conținute de textul muzical au fost cu adevărat elucidate.

Obiectivele pedagogice, urmărite de Profesoara Eliza Ciolan în cadrul cursurilor sale, au vizat în principiu înzestrarea studenților cu:

– capacitatea de a desluși, până în cele mai mici amănunte, conținutul muzical-emoțional al unei piese și felul în care construcția ei vehiculează acest conținut;

– dobândirea facilității de a-și reprezenta piesa în auzul intern;

– dobândirea mijloacelor tehnice necesare pentru a transpune, în mod adecvat, reprezentarea (imaginea) auditivă în muzica reală;

– siguranța mereu crescândă a gustului și discernământului muzical artistic.

[...] Având o aversiune explicită pentru «ciocăneala și bătaia în pian», atenția acordată calității sunetului a fost un imperativ de prim ordin în clasa Eliza Ciolan. Efortul depus pentru formarea unui sunet cultivat, împreună cu permanenta sensibilizare a auzului pentru captarea celor mai fine diferențe dinamice și expresive produse – posibile prin modalități de atac

¹ Citat în Jánky Prada, Ileana: „Confluente artistice – Eliza și Antonin Ciolan”, lucrare prezentată la Simpozionul „Succese ale artei dirijorale clujene – Antonin Ciolan”, Cluj-Napoca, 1983.

diferențiate – a fost un proces de la care nu te puteai sustrage în clasa Ciolan, și el se desfășura pe parcursul tuturor anilor de studiu. În același timp erai invitat să lucrezi la pronunția sunetului, la modurile de articulație privite prin unghiul sunetului realizat, la transmiterea de la sunet la sunet a fluxului și refluxului tensional (în frază), la timbrarea sau colorarea unui acord datorită sonorizării diferențiate a sunetelor din acord, și atâtea altele... Din belșugul de cunoștințe detaliate despre arta pianistică și interpretarea muzicală oferite nouă, de-a lungul anilor de studiu, în clasa Eliza Ciolan, ar mai trebui amintite multe – dar mă opresc aici. Cert este că aceste cunoștințe m-au însoțit și mi-au folosit toată viața. [...]

O altă calitate care a guvernat și caracterizat activitatea didactică a Elizei Ciolan, a fost conduita etică ireproșabilă, profesoara nemanifestând față de preferințe sau lipsă de interes, considerând că toți discipolii au dreptul să beneficieze de atenția și îndrumările profesorului pentru a se dezvolta și a se realiza.

3. Eliza Ciolan în superlative

Eliza Ciolan a fost o personalitate cu un dublu talent, muzical și pedagogic, manifestat cu onestitate și exigență, calități remarcate de către colegii săi. Deși declarațiile lor constituiau formalități impuse de regimul comunist, ele sunt, totuși, relevante și valabile prin autenticitatea conținutului lor.

Astfel, Ecaterina Fotino-Negru mărturisea:

O cunosc pe Eliza Ciolan din anul 1932, ca pe o muziciană excelentă, întrunind atât calități de pedagogă desăvârșită, cât și însușiri solistice remarcabile. Eliza Ciolan este în același timp o colegă sinceră și o forță didactică devotată intereselor Instituției și studențimii.¹

Declarația compozitorului Sigismund Toduță, rectorul Conservatorului „Gheorghe Dima” din Cluj în perioada 1962–1965, întregeste conturarea profilului profesional al artistei:

Eliza Ciolan este un element de frunte al Conservatorului „Gheorghe Dima” din Cluj. Temeinic pregătită din punct de vedere profesional și dotată cu un deosebit de remarcabil talent pedagogic, – munca sa desfășurată în cadrul

¹ Arhiva Eliza Ciolan – Academia de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj-Napoca, fila 237, Cluj, 3 martie 1953.

catedrei de pian, începând cu anul 1949 – a dat rezultate remarcabile. Formarea unei baze tehnice sigure, dezvoltarea continuă a muzicalității, crearea unui orizont cultural muzical larg constituie etapele muncii pedagogice susținute cu perseverență și pricepere din partea profesoarei. Sincera dăruire de timp, energia și devotamentul pentru progresul învățământului artistic, de care a dat dovadă Eliza Ciolan, i-au asigurat stima și prețuirea conducerii și a colegilor, a contribuit la relații tovărășești sincere între profesoară și discipolii săi. Aportul profesoarei la ridicarea instituției noastre la nivelul învățământului artistic superior, sub acest aspect, se consideră deosebit de pozitiv.¹

Un alt important nume al pianisticii românești, coleg al Elizei Ciolan, profesor universitar Gheorghe Sava, mărturisește:

În calitate de student (din anul 1951), apoi de cadru didactic al Conservatorului „Gheorghe Dima” (din anul 1957), am avut fericita ocazie de a o cunoaște, la început de la distanță, mai târziu mai de aproape, pe Doamna profesoară Eliza Ciolan. Eu, fiind elev în clasa domnului profesor Gheorghe Halmos, am putut culege informații asupra metodei de lucru a Doamnei profesoare numai prin intermediul colegilor, care au studiat în clasa Dumneaei.

Mai târziu, când am devenit cadru didactic, participând în comisii de examene împreună cu Doamna profesoară, am avut ocazia să aud, la examene sau la producții de catedră, aprecierile Dumneaei asupra realizărilor studenților. Aceste momente m-au ajutat la formarea unei imagini care înfățișa o muziciană eminentă, o artistă în sensul cel mai profund al cuvântului, pătrunsă de profesionalism și conștiinciozitate în munca ei de fiecare zi, necruțându-și timpul și sănătatea pentru educația artistică, pianistică, dar și umană a elevilor. Acest contact, de fapt unilateral, a contribuit și la lărgirea orizontului meu interpretativ, fiindu-mi de folos până astăzi în rezolvarea multor probleme de ordin pianistic.²

Eminentă studentă, iar apoi strălucită pianistă și pedagogă, profesor universitar doctor Ninuca Oșanu Pop evocă momente din trecut, arătând impactul învățămîntelor Elizei Ciolan în evoluția și devenirea sa profesională:

¹ *Idem*, fila 215, Cluj, 25 aprilie 1963.

² Corespondență electronică, august 2009, între Gheorghe Sava și prof. Doina Pascu, reprodusă în prezentul articol cu acordul adresantei.

Era în anul școlar 1949–1950 când profesoarele veterane (Ana Voileanu-Nicoară și Ecaterina Fotino-Negru) își exprimau bucuria față de venirea unei noi colege, cu care de la bun început au stabilit relații de prietenie.[...]

Amprenta școlii franceze era evidentă atât prin opțiunile repertoriale și bibliografice, cât și prin constanta preocupare acordată perfecționării pregătirii tehnice, cizelarea pedantă a detaliului, atenția integrării stilistice a viziunii interpretative.

În anul 1963, numirea Profesoarei Eliza Ciolan în calitate de șefă de catedră a reprezentat pentru mine – pe atunci preparator al catedrei de Pian – un eveniment fericit, căci în normă erau prevăzute și asistențe la cursuri. Am avut astfel privilegiul de a audia săptămânal adevărate lecții-model, în care Maestra – totdeauna dispusă să-și prelungească orele peste programul stabilit – oferea cu generozitate învățămintele necesare progresului tehnic și interpretativ al discipolilor. Dintre aceștia îmi amintesc de studenții Péntek Susana, Reinfeld Péter, Parády Gyöngyvér, ca și de elevul Szász Tiberiu, care încă de pe atunci înregistra realizări excepționale.

Răbdarea și bunăvoința profesoarei față de studenții săi m-au impresionat în mod deosebit, ajutându-mă să înțeleg că interpretările artistice autentice se pot obține numai printr-un continuu efort comun.[...]

Din problematica asupra căreia insista în mod deosebit, îmi revine în minte principiul cizelării pronunției la pian, sintagmă preferată ce stabilea analogia dintre claritatea sunetului pianistic și dicția în declamația artistică.

Cele expuse până acum sunt doar câteva detalii ce au caracterizat sistemul principiilor sale, care au fost preluate și continuate de către discipolii săi, valoroase cadre didactice ale Conservatorului și Liceului de Muzică clujean sau chiar ale unor instituții de învățământ muzical din Germania: Stuttgart, Frankfurt am Main, Freiburg, Trossingen, demonstrând prin aceasta nivelul european al școlii în care s-au format.

Astfel, putem susține că prin întreaga sa activitate didactică și artistică, profesoara Eliza Ciolan a adus o contribuție importantă la stabilirea și recunoașterea prestigiului învățământului superior muzical din Cluj.¹

¹ Manuscris oferit profesoarei Doina Pascu, februarie 2009.

Epilog

Calitățile umane, artistice, pedagogice ale Elizei Ciolan au fost apreciate în mod oficial, acordându-i-se o seamă de distincții:

Medalia Meritul Cultural clasa I – conferită de Consiliul de Stat prin Decretul nr. 740 din 26 septembrie 1966;

Ordinul Meritul Cultural clasa a IV-a – pentru activitate îndelungată și merite deosebite, precum și pentru contribuția adusă la dezvoltarea învățământului superior – conferit prin Decretul nr. 604 din 26 iunie 1967;

Ordinul Meritul Cultural clasa a III-a – cu prilejul a 50 de ani de la înființarea Conservatorului de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj, pentru activitate îndelungată și meritorie în dezvoltarea învățământului superior muzical – conferit prin Decretul nr. 164 din 25 martie 1969.

Trecând barierele timpului, influența postumă a Elizei Ciolan modelează și astăzi talentul artistic al tinerei generații, prin foști discipoli, continuatori ai principiilor sale în demersul formativ, asigurând școlii pianistice clujene viabilitate și consistență, calități confirmate de numeroșii interpreți afirmați pe scenele românești și internaționale.

BIBLIOGRAFIE

***, *Statutul École Normale de Musique din Paris*, f. e., Paris, 1929

CIOLAN, Eliza, *Caiet de însemnări*, manuscris, s.a.e.l.d.

CIOLAN, Eliza, în Arhiva Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj-Napoca.

CORTOT, Alfred, *La musique française de piano*, Presses Universitaires de France, Paris, 1948

CORTOT, Alfred, *Les principes essentiels de la leçon pianistique*, Editura Curci, Milano, 1960

COSMA, Viorel, *Interpreți din România, Lexicon*, vol. I, Editura Galaxia, București, 1996

COSMA, Viorel, *Muzicieni din România, Lexicon bio-bibliografic*, vol. IX, Editura Muzicală, București, 2006

COZMEI, Mihail, *125 de ani de Învățământ artistic de stat 1860–1985*, Editura Conservatorul „George Enescu”, Iași, 1985

COZMEI, Mihail, *Existențe și împliniri, dicționar biobibliografic*, Universitatea de Arte „George Enescu” Iași, 2005

GAVRIȘ, Mihaela, *Sonatele cu pian ale lui Sigismund Toduță. „Nel mezzo dell' camin”*, Editura Arpeggione, Cluj-Napoca, 2005.

GAVRIȘIU, Cipriana, studentă anul II, îndrumător conf. Ninuca Oșanu Pop: „Principii metodice ale pianistului Alfred Cortot reflectate în măiestria unor cadre didactice ale Conservatorului *Gheorghe Dima* din Cluj” – lucrare prezentată la Sesiunea de comunicări științifice a studenților, Cluj-Napoca, 1980

- GEORGIA, Graziella**, „Eminenții pianiști și profesori Ana Voileanu-Nicoară, Ecaterina Fotino-Negru, George Ciolac, Eliza Ciolan și Gheorghe Halmos și aportul fiecăruia la prestigiul și consolidarea școlii pianistice românești”, lucrare prezentată la Simpozionul aniversar „75 de ani de la înființarea Conservatorului din Cluj”, Cluj-Napoca, 1994.
- GHIRCOIAȘIU, Romeo**, „Mesajul umanist al soților Eliza și Antonin Ciolan” – lucrare prezentată la Simpozionul „Succese ale artei dirijorale clujene – Antonin Ciolan”, Cluj-Napoca, 1983.
- IFTINCHI, Ana**, „Amintiri de la cursurile profesorilor Antonin și Eliza Ciolan”, lucrare prezentată la Simpozionul „Succese ale artei dirijorale clujene – Antonin Ciolan”, Cluj-Napoca, 1983
- JÁNKY PRADA, Ileana**, „Confluente artistice – Eliza și Antonin Ciolan”, lucrare prezentată la Simpozionul „Succese ale artei dirijorale clujene – Antonin Ciolan”, Cluj-Napoca, 1983
- OȘANU POP, Ninuca**, (coordonator); **Ghircoiaș, Mihai; Ana-Maria, Bularca: Sigismund Toduță: destăinuiri, documente, mărturii**, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008
- OȘANU POP, Ninuca**, „Catedra de pian a Academiei de Muzică *Gheorghe Dima* de la valoare la performanță”, lucrare prezentată la Simpozionul „Evocări – 90 de ani de învățământ superior muzical românesc”, 6 noiembrie 2009
- PASCU, Doina**, *Eliza Ciolan. Creator de școală pianistică*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012
- ȘOAREC, Miron**, *Prietenul meu Dinu Lipatti*, Editura Muzicală, București, 1981
- TODUȚĂ, Sigismund**, „Sub semnul înnoirii pedagogiei pianului”, în: „Lucrări de muzicologie”, vol. 15, Editura Conservatorului de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj-Napoca, 1984, pp. 65-69

ARTICOLE DIN ZIARE ȘI REVISTE

- * * * „Al patrulea Concert simfonic”, în *Ziua*, Iași, anul III, nr. 493, 30 mai 1934
- * * * „Festivalul Bach”, în: *Lupta Ardealului*, Cluj, anul VI, nr. 1157, 9 iunie 1950
- * * * „Un nou ciclu de concerte organizat de Conservatorul „Gheorghe Dima”, în *Lupta Ardealului*, Cluj, anul VI, nr. 1371, 19 februarie 1951
- * * * „Un concert de muzică de cameră cu lucrări de compozitori clujeni”, în *Făclia Ardealului*, Cluj, anul VII, nr. 1754, 24 mai 1952
- GHEORGHIȘ, Emil**, „Concert de muzică de cameră”, în *Flacăra Iașului*, anul XV, nr. 3988, 28 iunie 1959
- WRATISLAVIUS**, „Al III-lea concert simfonic”, în *Opinia*, Iași, anul XXVIII, nr. 7452, 2 martie 1932
- W[RATISLAVIUS]**, „I-a Audiție de sonate”, în *Opinia*, Iași, anul XXVIII, nr. 7465, 17 martie 1932